

COMPLEMENTES AL RECURR D'ULLDEMOLINS

Ramon PERE i Ramon AMIGÓ

Un recull d'onomàstica, i segurament que qualsevol altre treball d'investigació, no s'hauria de donar mai per llest perquè no hi ha cap referent que indiqui si realment s'és al final o si ha quedat ocult algun cap per lligar. El recull del terme municipal d'Ulldemolins va ser publicat per l'Institut Cartogràfic de Catalunya i la Societat d'Onomàstica, l'any 1997. Havíem examinat molta documentació, tant a la casa de la vila local, on hi ha papers en abundància dels segles xv al xix, com a l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona (dels segles xiii al xix), i a l'arxiu parroquial de la vila (del segle xviii), i estàvem segurs que ho havíem vist tot. Després, dissortadament, hem constatat que ens havien passat per alt un parell de coses, una de les quals ens obliga a desmentir que només hi hagués hagut els set molins de què parlàvem, que havien estat coneguts amb vint-i-quatre noms al llarg del temps. Hem trobat notícia del molí que fa vuit; tanmateix, aquesta coincidència quantitativa no pot ser utilitzada per defensar que el nom del poble vingués de "vuit molins", com havia estat proposat a partir d'una lectura espúria d'un document no identificat, o potser d'una deducció a partir d'una certa fonètica que havia donat lloc a una etimologia popular. El nom, des de la màxima antiguitat documental possible, és OCULO, no OCTO.

En el nostre recull parlem de la cova de l'Argamassa i comentem que, en un cinglet de davant de la cova, es veuen uns petits senyals que podrien delatar una construcció desapareguda; però no havíem sospitat, ni cap dels homes d'edat consultats no havia intuït, que aquells senyals haguessin correspost a un molí. Ara, vist el document de 1473 que comentem a continuació (que ens dol que encara no haguéssim observat quan vam redactar el text d'Ulldemolins), pensem que aquells quatre grupets de pedres enganxades amb argamassa podien haver estat del molí.

N'hem tingut notícia a partir d'un article d'Eufemià Fort i Cogul, "El plet entre Santes Creus i Scala Dei sobre Bonrepòs" (*Butlletí de l'Arxiu Bibliogràfic de Santes Creus*, núm. 47, vol. V, any 1978), a l'apèndix 1, titulat "Notícia domèstica de la sentència en el plet amb Scala Dei sobre Bonrepòs", que esmenta un document del 4 de maig del 1473 en el qual se cita el "molendinum de la Argamaça dirutum et molendinum fratris Geraldii". Tot això situat a Fragnerau, dintre els dominis del monestir de Bonrepòs. No hi ha cap record d'aquests dos molins. Del de Fragnerau, en parlava un inventari del segle xvi. Però del de l'Argamassa, que ja s'havia ensorrat aquell últim terç del xv, no n'hem trobat notícia en cap altre paper. Un del xvi diu que hi ha un lloc anomenat l'Argamassa; però és un lloc, no un molí. Tanmateix, la part específica del nom es conserva a la cova de l'Argamassa.

Es pot suposar que el molí -i potser també la cova- va agafar el nom del paratge i aquesta suposició transporta la creació del nom tan enrere en el temps que no és possible d'arribar-hi, per ara. Si, quan es va edificar el molí, potser al segle xiv, o al xiii, les terres ja eren conegudes per l'Argamassa, això pot voler dir que abans ja hi havia hagut una altra construcció, sostinguda amb un material fet amb una barreja de calç, arena i aigua; potser un molí anterior que qui sap de quan procedia.

Aquell molí, descobert només quan ja el recull havia estat publicat, és massa antic i desaparegut també fa massa anys, i massa lluny de la vila, a l'extrem occidental del congost de Fragnerau, força més enllà del barranc de Sant Bartomeu, perquè es pugui aparellar amb els altres molins de la zona.

Un altre document que també hem descobert massa tard és una Sentència del 1496 donada pel batlle general de les muntanyes de Prades sobre l'estat dels masos després de la guerra de Joan II. És un document custodiat al fons Medinaceli, secció Prades, lligall 27/671, de l'arxiu Tarradellas, dipositat al monestir de Poblet.

A Ulldemolins va ser interrogat, i va prometre dir la veritat, en Gabriel Robio (també anotat al fogatge d'aquell mateix any), un llinatge que vam trobar abundant a la vila a partir del 1286. Aquesta Sentència no ens aporta cap novetat quant als llinatges, que ja consten al nostre recull. La novetat és que alguns d'aquests cognoms no els havíem trobats designant un mas. Havíem anotat Bertran (el 1496), Domènec (el 1268, i el molí d'en Domènec al segle XVI) i Gassió (des del 1398); però cap mas amb aquests noms.

De dos masos que també consten al nostre recull, un, el d'en Porta, és tret d'un document del 1457 i un altre, el d'en Bellver, d'un paper del 1535. Hi ha, doncs, unes diferències en la cronologia.

Unes altres diferències vénen del fet que el mas de n'Anglès i el mas d'en Macip només els havíem vistos utilitzats per nom de partides de terra i, naturalment, en època més tardana: 1682 i 1629, respectivament.

Fet i fet, no es pot parlar de grans discrepàncies entre el nostre recull i la Sentència del 1496, però també hauria valgut més haver-la poguda examinar abans de la publicació.

Transcrivim la nota de la redacció publicada a la pàgina 15 del número 2 (març del 2004), de la revista *Espeleo-Cat*, editada per la Federació Catalana d'Espeleologia.

Atenent les observacions toponímiques fetes pel company Lluís Muntan, un dels millors coneixedors de la geografia del massís de Garraf i tot aprofitant aquesta nota, podríem afegir que el topònim *pic del Martell* (com consta des de fa molts anys a la cartografia) hauria de ser substituït pel de *puig del Martell*, molt més d'acord amb la toponímia comarcal. Tanmateix afegim que la característica dolina situada en aquest indret era coneguda pels pagesos que molts anys enrere la conreaven, com *Camp-rodó* per diferenciar-la de l'altra més gran i més coneguda pels espeleòlegs, el Campgràs.